EUROPEAN UNION
EUROPEAN REGIONAL DEVELOPMENT FUND
INVESTING IN YOUR FUTURE

CENTRAL BALTIC
INTERREG IV A
PROGRAMME
2007–2013

Projekta "Kultūras mantojuma vērtību un potenciāla veicināšana Latvijas lauku tūrismā" apmācības

Ainavu arhitekte
Ieva Kraukle

AINAVAS VEIDOŠANA LAUKU SĒTĀ

21.11.2012.

Publikācijas saturs atspoguļo autora uzskatus un Vadošā Iestāde nav atbildīga par projektu partneru publicēto informāciju.

Senākās ar kokiem saistītās tradīcijas

- Tradīcijas noteic līdumu zemkopība
  - Mājvietas izvēlējās auglīgajos ozolu, liepu mežos
  - Kokus pie mājām nestādīja
  - Pagalmu veidoja pie liepas
  - Rituālu vieta pakalnā pie ozola āderu krustpunktā
  - «Ozols un liepa tīrumu neskaužʼ»
  - Kļavas, ošus neatstāja ne tīrumā, ne sakņu dārzā
  - Mežu pudurus saglabāja vēja aizsegam
- Piemiņas koki - jauna tradīcija no dienvidu zemēm

Jaunāko laiku tradīcijas koku izvietojumam lauku sētā

- Mājvietas izvēlas arī silos
- Šeit sētai nepieciešamos kokus jāstāda pašiem
- «Ozolus nedrīkst stādīt mājas tuvumā, tad Pērkons bieži mājā sper»
- «Ozoli un ievas noņem ābelēm ziedus»
- 19. g.s. sāka stādīt ozolus pagalmā
- Liepa – sievām, ozols - vīriem, ābele – mātes koks, pīlādzis –sargā no ļaunuma
- Kļava, osis goba, vīksna, kastanis – sētas ziemeļu pusē vai pie ganībām noēnojums
- Egļu rinda – aizsardzībai no valdošiem vējiem, tūja – košumdārzā

- Koki ārpus pagalma (ar trausliem zariem): Bērzs – blakus sētai, pie iebraucamā ceļa, vītols – Māras koks pie ganību ceļa, ūdeņu malās, alksnis
- priede, egle – ugunsnedroši koki, pie mājām nestādīja
- «Visi koki dieva doti, apse vien velna dota» - atstāja tikai mežmalā

Liepa pie mājas vietas, bērzi un ceriņi (stādīti 20.g.s. sākumā)

Ozols, osis, egle, melnalkšņi rindā gar upmalas ceļu

Egļu rinda, ābeles, ogulāji

Citi augi pagalmā:

- Muižu dārzos no 17.g.s.
  - Krūmu ļoti maz! Rozes, irbenes, vilkābeles, vēlāk plūškoki, ceriņi, jasmīni, dievkociņš
  - Ogulāji - jāņogas, ērkšķogas, cidonijas
  - Augļu koki - ābeles, ķirši, plūmes (krēķi), bumbieri
  - Dārzeņi – dažādi kāposti, kāli, rutki, dažādas bietes, burkāni, zirņi, pupas, gurķi lecektīs, majorāns, timiāns, baziliks u.c. kartupeļi no 18.g.s. sākuma.
  - Puķu dārzs – kreses, kliņģerītes, salvijas, tulpes, narcises, peonijas, Rietumeiropas vai Tuvo austrumu mežrozes, vīteņrozes
- Ābeļdārzs labi ražo 20 gadus
- Veci koki
- Celms – te bija koks, ar ko saimnieki netika galā

Egļu rinda, ābeles, puķes, ceriņu dzīvžogs

Funkcionālais zonējums lauku sētā

- Priekšdārzs/ iebraucamais ceļš
- Dzīvojamā ārtelpa
  - atpūtas vieta
  - bērnu rotaļu zona
- Saimniecības zona

Priekšdārzs/ iebraucamais ceļš

- Nepārprotams viesu mājas/mājas **nosaukums**
  - **Jāizvairās no vairākām norādēm!**
  - Norādēm jābūt labi izlasāmām braucot ar auto uz ceļa atļautajā ātrumā
  - Nosaukums izgaismots vai atstarojoši burti
- Iebraucamais ceļš un **vārti**
- Plānojumu nosaka **īpašuma vārti un galvenā ieeja galvenajā ēkā**

-Braucot nevar izlasīt nosaukumu, 2 uzraksti
Norādei jābūt labi izlasāmām un vienai

- Iebrauktuvei jābūt nepārprotamai

- Piebraucot pārāk daudz norāžu, sadala uzmanību
Norādei jābūt labi izlasāmām un vienai

-Nav redzami burti

+Interesanta norāde, tās stilistiku var izmantot citām mazajām arhitektūras formām

Norādei jābūt labi izlasāmai, vienotā stilā ar ēku

Dzīvojamā ārtelpa

- Atpūtas vieta (ar nojumi, terase)
- Ugunskura vieta
- Bērnu rotaļu zona
  - No ceļa un ūdens norobežota, pārredzama
  - Uzmanību indīgi, ērkšķaini augi!
  - Šūpoles, smilšukaste, kāpelējamās konstrukcijas
  - Drošības zonas ap rotaļu laukumiem un segumi (smiltis, mulča, speciālie segumi)
- Sporta zona

+ Dobe atdala
saimniecisko pagalmu
un ieeju mājā, ar
celiņu virza uz pirti un
tālāko atpūtas vietu
+Piemēroti celiņu
iesegumi

+ Stādījumi atdala saimniecisko pagalmu,
sakņu dārzu un lapeni, ugunskura vietu

+ Slēpošanas kalniņš vasarā

- Ugunskura vieta nevajadzīgi ierobežota ar akmeņiem
- Grūti kopjams oļu iesegums
+ Lai piešķirtu akmens krāvumam funkciju, to pārveido un izmanto kā solu sēdēšanai, malkas novietni un galdu galdu

-Nepraktisks oļu segums
+Ilgmūžīgs granīta segums
-Stādījumi ierobežo telpu pie ugunskura, augi var apdegt
-Sarežģīta apdobes līnija

+Labs segums
-Pietrūkt vietas galdam un krēsliem
+Labs «katla turētājs»

+Interesanti noformēti rotaļu elementi

+Interesanti noformēti rotaļu elementi

Saimniecības zona

- Sakņu, augļu ogulāju dārzs
- Siltumnīca
- Pagrabs
- Darbnīca, auto novietnes
- Kūts, trušu, putnu būri
- Komposts
- Malkas novietne
- Veļas žāvētava
- Kūpinātava
- Āra tualete

Zosis brīvi staigā saimniecības pagalmā

Vista dzīvojas iežogotas

Kazas apdzīvo pļavu

Akurāta saimniecības /kūts ēka
Jāpārdomā cietā ieseguma
laukuma nepieciešamību

Trīs dažādas dārza virsmas I

- **Celiņi un laukumi, kāpnes**
- Celiņu lietišķais trasējums
- No galvenā celiņa nogriežas 30° leņķī
- Pie saimniecības ēkām laukums
- Celiņu platums: 1cilvēkam 0,6m, 0,40m, 0,3m
- 2 cilvēkiem 1,2m, 1m 0,8m,
- Laukums galdam un 6krēsliem 3x4m
- Terase +1m, lai paietu gar mēbelēm
- Laukums pie ugunskura vismaz 5m diametrā
- Segumi: mākslīgie bruģakmeņi, betona plāksnes, akmens flīzes, dabīgais akmens (oļi), ķieģeļi, koka iesegums, grants un šķembas, koku mizu šķelda, stiprināts zāliens.

- Vieglais auto 1,8m, izkāpšanai 2,5m, asā pagriezienā 3,5m
- Smagais auto 2,5m, 3,5m josla
- Autostāvvietas vieta 1 auto 2,5-3m x 5-6m

+Koks + Betona bruģis
+Ērts celiņa platums
+Labi izmantota nogāze
-«Bezpersonisks» rotaļu laukums

Trīs dažādas dārza virsmas II

- **Dobes**
- Labi sagatavota ilgstoši dekoratīvu augu grupējuma ir uzturama ar nelielu piepūli
- Rūpīgu kopšanu prasa rožu, sīpolpuķu vasara puķu un akmensdārza dobes
- augsnes sagatavošana
- apdobes līnija
- mulčēšanas materiāli

- Akmensdārza dobe, nepārdomāta vieta un forma

*Nepieciešami ceļa aizsargstādījumi

- Akmensdārza dobe, nepārdomāta vieta un forma
+Veidot vienu lielu dobi, integrējot akmeņus tajā vai
+Sēt, stādīt ārstniecības augus kā pļavas puķes

+ Stādīt ārstnieciskos augus mehanizēti kopjamās dobēs

+Akurāta dobe
+Divas apdobes malas vienmēr kārtīgas

+Strikta apdobes līnija

Trīs dažādas dārza virsmas III

- **Zāliens** – viens no visdarbietilpīgākajiem ieseguma veidiem
- Zāliena virsmas līdzenums, robežu plānojums un viengabalainība
- Pļavas puķu zāliens

+ Dārza telpas veidošana dažādi pļaujot zālienu

+Izpļauta tika taciņa

-Augi un akmeņini zālienā traucē pļaut, izjauc viengabalainību

Ūdens tilpnes

- Ūdens malām, kas ir tuvāk skatu punktiem jābūt lēzenām, bez stādījumiem.
- Ūdens tilpnes austrumu un dienvidu pusē nestādīt noēnojošus kokus
- Dīķu speciālisti iesaka - kokus stādīt ne tuvāk kā 10m no ūdens
- Būtiski, lai koku lapas nebirst ūdenī
- Ūdeņeim līdz 1m dziļumam ir tendence strauji aizaugt

+ Labs apstādīto un neapstādīto krasta laukumu līdzsvars
- Pārāk stāvi krasti
- «Viltus» pludmale ar oļiem un akmeņu rindu gar krastu

-Apstādīta gandrīz visa krasta līnija

- Pārāk stāvi krasti

+Labi sagatavota dobe, apdobes līnija

+ Lēzens krasts, labi redzams ūdens spogulis
+Ērti kopjams krasts
-Ja neliels dziļums, var strauji aizaugt
-Spēlējot, buma bieži nonāk ūdenī ☺
Ieteicams veidot augus stādījumu vai nelielu nožogojumu

+ Lēzens krasts, labi redzams ūdens spogulis
- Pārāk tuvu lielie lapu koki, sūreņu audze
+ Labi redzama pludmales vieta

Dzīvžogi lauku sētā I

- Lauku sētā dzīvžogi parādījās tikai 19. g.s. Beigās
- **Gleznainā lauku sētā labāk veidot koku un krūmu grupas**

- Dzīvžogu funkcijas:
  - **Veido vējlauzes**
  - **Aizsargā no ceļa ietekmes**
  - **Nepievilcīgu skatu aizsegšanai**
  - Palīdz veidot dārza telpu, norobežo dažāda lietojuma funkcionālās zonas
  - Iezīmē gruntsgabala robežu

- Dzīvžogu veids:
  - Cirpts dzīvžogs
  - Necirpts dzīvžogs
  - Dekoratīvu kokaugu stādījums plašākā joslā
  - Stādījums 1, 2, un pat 5 rindās

- **ATBRĪVOTIES NO BEZJĒDZĪGIEM DZĪVŽOGIEM**

Vajadzīgs koku stādījums skata aizsegšanai
Lielu krūmu stādījums aizsegam no vēja pie kubula

- Dzīvžogam gar grāvi nav funkcionāla pamatojuma Labāk veidot atsevišķu krūmu, nelielu koku puduru stādījumus, lai padarītu interesantāku grāvja taisno līniju, aizsegt arī masīvo akas grodu.

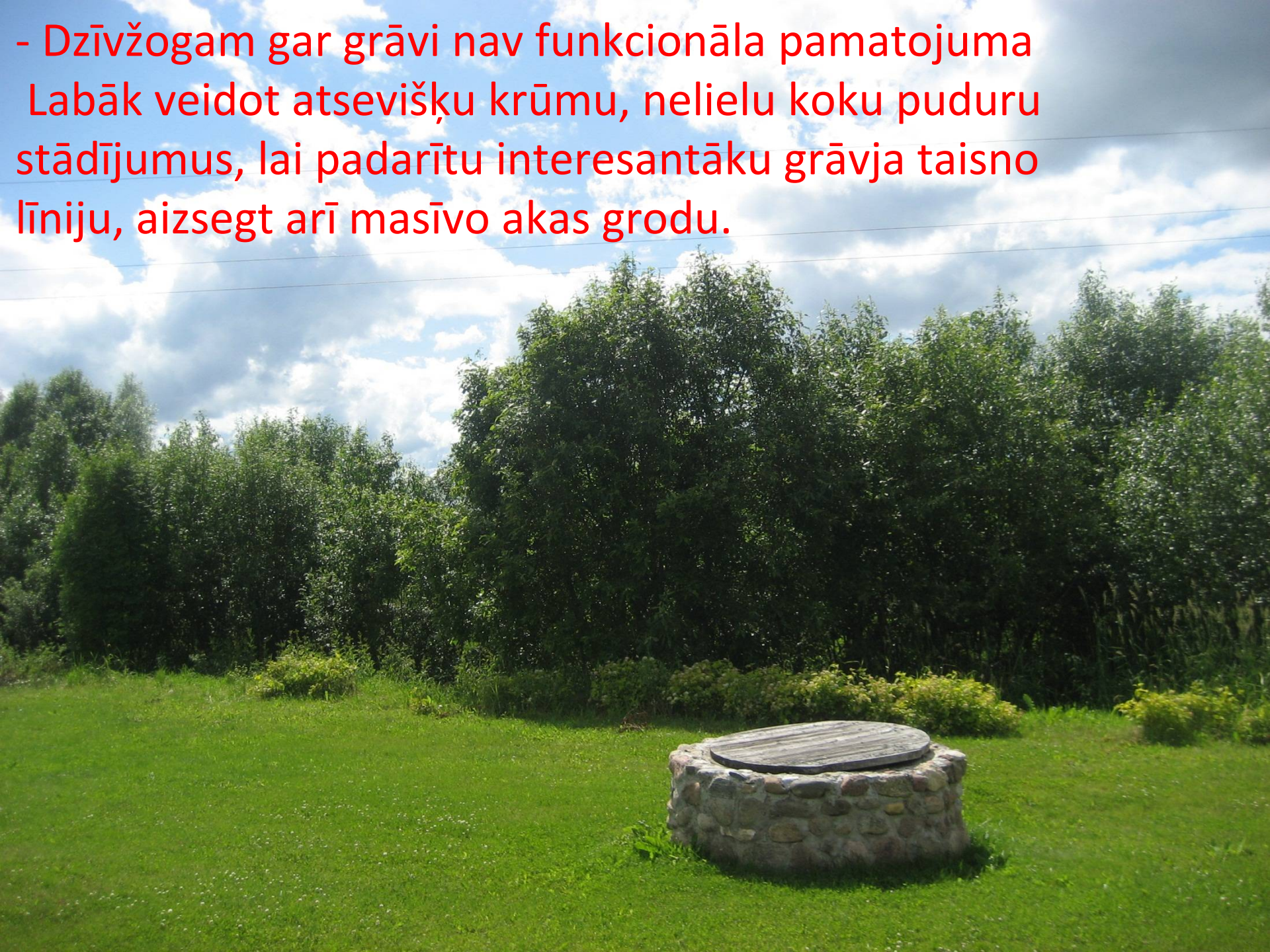

Dzīvžogi lauku sētā II
Ieteicamie kokaugi

- Mūžzaļie skuju kokaugi:
  - **egles, kadiķi**, tūjas(‘Wagneriana’, ‘Hoveyi’, ‘Boothi’, ‘Columna’, ‘Smaragd’)
- Lapu kokaugi:
  - Saulmīļi – visi vasarzaļie kokaugi, ēnā – **alpīnās vērenes** (jānogas), **klintenes**, ligustri, grimoņi, irbeņlapu fizokarpi, **lazdas**
  - ēncietīgi – **krūmu kļavas**, korintes, skābarži, sausserži, **filadelfi** (jasmīns), **ceriņi**, irbenes, **liepas**
  - ērkšķaini – **vilkābeles**, **bārbeles**, **rozes**, ērkšķogas, ērkšķu plūmes, mājas bumbieres sēklaudži

! Kaukāza plūmes var izsalt

-Vecais egļu stādījums norobežo skatu uz ezeru
Iespējams kādreiz veidots, lai akcentētu ceļu uz dzirnavām
+ Skujas nebirst ūdenī ☺

Egļu dzīvžogs /aleja koncentrē uzmanību uz kapenēm tā galā
Tagad dažādu augu dzīvžogs, kas neatbilst vēsturiskajai
svinīgajai iecerei

Cirptais dzīvžogs atdala ceļu no mājas
-Ceļš pārāk tuvu mājas stūrim
-Augi pārāk ieskauj ceļu
-Augu stādījums pārāk sabiezināts un «saraibināts»

Dzīvžogi lauku sētā II
Stādīšana

- Dzīvžoga stādīšanai jāveido tranšeja (0,6m dziļa 0,5-0,7m plata)
- Stādīšanas attālums 0,5m (0,3m - 1,75m)
- Dzīvžogs jāsāk cirpt jau pirmajā gadā pēc iestādīšanas!
- Dzīvžogs jācērp trapeces formā
- Visšaurāko dzīvžogu var iegūt apaudzējot balstu ar vīteņaugiem

Dzīvžogs stādīts tranšejā,
~0,5m starp stādiem
Pēc stādīšanas apcirpts

Kompozīcijas likumsakarības

- Lietderība jeb funkcija
  - Tektonika jeb konstrukcijas
  - Izmēru pamatmērogs – cilvēka ķermenis
- Telpiskā struktūra
- Tēla vienotība
  - Kompozicionālā
  - Rakstura jeb noskaņas
  - Stila
- Kontrasts, nianse, proporcijas, ritms
- Mērogs un samērība
- Krāsu saskaņa

Lietderība jeb funkcija

- Dārzā visiem elementiem jākalpo konkrētās vietas vajadzībām
- Ainavu veidojošie elementi izvietojami, tā lai visi tajā justos ērti (koku zari, celiņu virzieni)
- Veidolu, kas atbilst konstrukciju dabai un reālajām slodzēm cilvēks uztver kā skaistu (pergola, atbalstsiena)
- Dažādu vides objektu ērti lietojamus izmērus nosaka cilvēka ķermeņa dimensijas (celiņa platums 0,6m)

+ Vecos koku stumbrus var izmantot sēdēšanai, kā pakaramo, improvizētu ģērbtuvi
+ Ērta pludmale

+ Patvērums no lietus un saules + Stabila, proporcionāla konstrukcija +Atbilst stilam un noskaņai

Kompozicionālā, stila, noskaņas vienotība

- Kompozicionālā vienotība – katrs atsevišķs dārza elements saskaņots ar citiem un veido vienotu ansambli (kompozīcijas centrs, simetrija - asimetrija)
- Stila vienotība – parasti cenšas panākt dārza arhitektūras stilistisku vienotību ar ēku, laikmetu
- Rakstura jeb noskaņas vienotība - saistīta ar emocionālo iedarbību

+ Noskaņa + Stils

+ Noskaņa + Stils

+ Noskaņa - Stils

+ Noskaņa + Stils +Detaļas - Funkcija

- Stils

Telpiskā struktūra

- Dārza faktisko telpu nosaka tā robežas
- Vizuāli dārza telpas plašumu noteic brīva pārskatāmība
- Vizuāli dārza telpa paplašinās ārpus dārza teritorijas
- Augu, ēku izmēri un krāsa nosaka dārza telpas vizuālo uztveršanu

+Dārza telpu paplašina pārskatāmība, skats ārpus teritorijas

- Atpūtas vieta saplūst ar pludmali
- Īsākais ceļš
- Pēc mēroga un krāsas nepiemērots augs

+ Papildināti norobežojošie stādījumi un pagaidu norobežojumi

Kontrasts, nianse, proporcijas, ritms

- Kontrasts izteiksmīgs akcents, kas piesaista uzmanību !
- Nianse – neliela smalka atšķirība, tā nedrīkst izjaukt formas, domas skaidrību (aplis, ovāls)
- Proporcijas – zelta griezums
- Ritms – kāda elementa atkārtojums (6-7;3)

vienādos intervālos

-Detaļas - Noskaņa - Stils

+Detaļas + Noskaņa + Stils

+ Ritms +Stils

Mērogs un samērība

- «Cilvēks ir visu lietu mērs»
- Sola augstums 0,4-0,45m
- Ieseguma un kāpņu ritms 0,6-0,65m
- Pergolas augstums min. 2,5m

- Vienstāvu māja + ozols
- Vienstāvu māja + ābele

+Mērogs +Detaļas + Noskaņa + Stils +Asprātība

Ainavas veidošana ap lauku sētu

- Apstākļu analīze
- Kopšanas darbi, remonts, stādīšana:
  - Ceļmalas
  - Grāvmalas
  - Mežmalas
  - Alejas
  - Jāņu vieta
  - Ūdenstilpes

Grāvmalas iztīra, augus var papildināt ar dabā
satopamiem krāšņiem ūdens, ūdensmalu augiem

Kopj mežmalas, atsedz ūdensmalas, veido skatu atvērumus. Pakāpeniski! Ievērojot likumdošanu!

Izmantotā literatūra

- Barons K., Augu kompozīciju pamati apstādījumu projektēšanā 728.2.-5.LK-86, institūts Komunālprojekts, Rīgā 1989
- Janelis I.M., Latvijas muižu dārzi un parki, Neputns 2010, Rīga
- Liināre G., Daiļdārzu avīze, SIA Lauku avīze Rīgā 2001.7
- Lukševica D., Daiļdārza pamatelementi, AS Lauku Avīze, 2010.7, Rīga 2010

Paldies par uzmanību!
Jautājumi?